

Asia: VN/16944/2020

Kotimaisen kalan edistämishjelma

Ohjelman visio ja strategiset valinnat

Ovatko ohjelman visio ja strategiset valinnat onnistuneita? Miten niitä tulisi kehittää?

Ministeriön esittämä kotimaisen kalan edistämishjelma vastaa liiton toivetta saada laajempi tausta toimintaohjelman toimenpiteille. Siitä kiitos ministeriölle.

Ehdotettu visio on lähinnä unelma ja sinällään epärealistinen. Kotimaisen alkutuotannon (varsinkin kalastuksen) näkymät kalataloudessa eivät tällä hetkellä anna minkäänlaisia perusteita vision toteutumiseksi. Arvokasta ja kannatettavaa on kuitenkin suunnan osoittaminen, kotimaisen kalan määrän lisääminen markkinoilla.

Jotta kotimaisen kalan edistämishjelmalla olisi todellista vaikuttavuutta, edellytyksenä on, että poliitikot, hallinto, elinkeino ja sidosryhmät myös sitoutuvat siihen. Kauniilla visiolla sekä tavoitteilla ei ole paljon merkitystä, jos ohjelman perustuksia, toisin sanoen tarvittavia toimia, nakeretaan heti ensimmäisen tilaisuuden tullen. Tämä voi olla edistämishjelman heikko kohta, sen on kokemus osoittanut. Kotimaista kalaa pitäisi syödä enemmän, mutta kalastaa saisi vähemmän, on ajatusrakennelma johon usein törmätään.

Tavoitteet

Onko ohjelmalla tavoiteltavat vaikutukset tunnistettu oikein?

Vaikutusten mittareissa on kotimaisen kalan osuuden kohdalla jostain syystä otettu mukaan vapaa-ajankalastuksen saalis, jolla ei ole roolia tämän ohjelman toteuttamisessa ja se vääristää tarpeettomasti tilannekuvaa. Kotimaisen kaupallisen kalan osuus oli todellisuudessa esimerkiksi vuonna 2019 noin 17,5 prosenttia (kaupallinen kalastus 7,2 prosenttia ja kalanviljely 10,2 prosenttia, lähde: Luke 2020). On painotettava, että tämä osoittaa kotimaisen kalan osuuden kalan elintarvikekulutuksesta ja on lähinnä mittari kalan laskennallisesta tarjonnasta markkinoilla.

Kuinka realistisina pidät yllä esitettyjä tavoitteita?

-

Miten muuten haluaisit kommentoida ohjelman tavoitteita?

Tavoitteet ovat epärealistiset.

Suurin osa Suomen kaupallisen kalastuksen tuotannosta merialueella, sekä kiloissa että arvossa, menee muuhun käyttöön kuin kotimaisille elintarvikemarkkinoille. Silakan ja kilohailin vienti elintarvikkeena sekä käyttö kalajauhon (kotimaassa ja ulkomailla) ja turkiseläinrehun raaka-aineena ovat jo pitkään olleet suomalaisen kaupallisen kalastuksen tukijalkoja, ja ovat todennäköisesti sitä myös jatkossa.

Keskeinen kysymys tulee myös olemaan silakan käyttömuodot. Markkinoilla on merkittäviä muutoksia näkyvässä, etenkin turkistarhauselinkeinojen tilanteen takia. Silakan elintarvikekäytön lisääminen on hyvä tavoite, mutta se vaatii toimia laajalla rintamalla ja koko tuotantoketjussa. Pienen silakan vaihtoehtoisiin käyttötapoihin on etsittävä aktiivisesti ratkaisuja.

On huomattava, että kalastusyrityksen näkökulmasta toiminnan kannattavuus rakentuu monesta osasta ja elintarvikekalan tuottaminen ei välttämättä aina ole kannattavin vaihtoehto. Suomalainen kalatalous elää markkinataloudessa ja tämä ohjaa viime kädessä yritysten toiminnan suunnan.

Luonnonkalan osalta voidaan myös kysyä, panostetaanko sellaisen kalaan, jota kuluttajat / asiakkaat todella haluavat ja joka antaa kalastajille rahaa. Vai panostetaanko sellaiseen kalaan, joka on vaikeampi myydä kuluttajille / asiakkaille, ja jolla kalastajan on vaikea saada taloudellista tulosta.

Ohjelmassa ovat sekä rannikko- että sisävesikalastuksen perinteiset lajit jääneet taka-alalle. Kuluttajat haluavat erityisesti näitä lajeja ja nämä ovat myös kalastukselle kannattavan toiminnan ydintä. Siksi on huolestuttava, että näihin on kiinnitetty vain vähän huomiota. Vai onko tarkoituksena antaa perinteiset kauppakalalajit suojelun ja vapaa-ajankalastuksen käyttöön?

Myös muikun tulevaan käyttöön on kiinnitettävä jatkossa enemmän huomiota. Ilmastonmuutos (mm. jääpeitteen puuttuminen) aiheuttaa etenkin sisävesikalastukselle mutta myös rannikkokalastukselle uusia haasteita.

1. Kuluttaja- ja markkinalähtöisyyden vahvistaminen

Mitä allaolevista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

-

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Huomioina ehdotettujen toimenpiteitten osalta voidaan todeta, että luonnoksessa esitetyt toimet muodostavat kokonaisuuden ja yksittäisiä toimia on hankalaa tai hedelmätöntä nostaa esille (tämä koskee myös luonnoksen muita toimenpidekokonaisuuksia).

Ministeriö esittää eräitä yksittäisiä toimia, jotka ovat painoarvoltaan aika erilaisia. Yhdistettynä ne voivat mahdollisesti parantaa kalan markkina-asemaa ja kulutusta, mikäli se oli tavoitteena.

MMM on useaan otteeseen nostanut esille viestinnän merkityksen. Tämä on varmasti totta, mutta tähän mennessä käynnistyneet tämän suuntaiset yritykset ovat poikkeuksetta jääneet puolitiehen. Ministeriövetoisen laajemman viestintäverkoston luominen on paluuta muutama vuosikymmen taakse. Yrityssektorin sisältäen järjestöjen tavoitteet viestinnässä eivät välttämättä myöskään ole yhdistettävissä julkishallinnon tavoitteiden ja sisältöjen kanssa.

Vuoropuhelu on myös suhteellisen toivotonta, jos toinen osapuoli ei kuuntele, saati ymmärrä. On hyvä huomata, että suurin osa ”kansasta” suhtautuu myönteisesti ammattikalastukseen ja kalaelinkeinoihin, ja ristiriidat luodaan eräiden tahojen taholta poliittisista syistä sekä eräissä usein hyvin pienissä somekuppilissa.

Kotimaisen kalan käyttö julkisissa hankinnoissa on tietysti tavoittelemisen arvoinen asia, käytännössä hinta voi muodostua ongelmaksi kustannuspaineiden alla olevassa julkistaloudessa. Kotimaista kalaa pitää olla myös saatavilla ja toimitusvarmuus taattuna. Yritykset ja suurkeittiöt ovat kuitenkin tehneet jo yhteistyötä pitkään.

On varmaan syytä selvittää mahdollisuuksia parantaa kalatuotteiden markkina-asemaa vaikkakin EU-lainsäädäntö nopeasti voi tulla vastaan. Pelkän selvityksen tekeminen ei asiaa edistä, pitää myös olla toimia.

Vaikka tietysti tällä hetkellä kotimaisen kalan kulutuksen lisäämisessä pullonkaulana ei ole markkinat vaan alkutuotannon ongelmat, on tietysti kalan yleinen menekinedistäminen ja kalan pitäminen esillä elintarvikemarkkinoilla edelleen hyvin tärkeä toimenpide. Tätä ei ole ollenkaan nostettu esille esityksessä.

2. Uudistuminen kasvun vauhdittajana

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Tärkeää on, että nykyinen innovaatio-ohjelma-malli saa jatkoa seuraavalla kaudella. On ollut eduksi, että kehittämistoimia on kerätty suurimmiksi kokonaisuuksiksi. Pienten kehittämishankkeiden tukeminen kehittämisetelillä voi olla hyvä täydennys. Tutkimuksen ja kalastajien kumppanuus on tärkeä asia, mutta sen tehoa ja jatkuvuutta heikentää tutkimuksen henkilöresurssit, vain muutama henkilö työskentelee Lukessa kalastuksen kehittämisen parissa. Tähän tarvitaan vahvistusta.

Suomen kalastusala on hyvin pieni, merialueella reilut parisataa todellista taloudellista toimintaa harjoittavaa yksikköä ja sisävesillä ehkä saman verran. Periaatteessa jokaiselle yritykselle / kalastajalle on mahdollista luoda oma yksilöllinen kehittämisspolku yrityksen oman strategian perusteella sekä räätälöidä siihen tarvittavat tukitoimenpiteet.

Silakkaa (ja kilohailia) ei tulisi niputtaa yhteen särjen ja lahnan kanssa vajaasti hyödynnetyiksi kalalajeiksi. Silakka ei kalastuksen kannalta ole vajaasti hyödynnetty kalalaji vaan sen käyttö on laajaa ja taloudellisesti kannattavaa. Käyttöä voidaan edelleen silti kehittää. SAKL selvittää tällä hetkellä troolikalastusyrittäjien näkemykset tulevasta kehityksestä ja tarvittavista. Selvitys valmistuu joulukuussa.

Kalastuksen kannalta särkikalat ovat hankalia ja taloudellinen hyöty koko alan kannalta edelleen marginaalinen, kalastuksen pitäisi olla todella tehokasta kannattavan toiminnan pääsemiseksi ja tässä on kyseisen toiminnan pullonkaula. Kalastuskausi on todella lyhyt, on luonnon aiheuttamia laatuongelmia, ja pienellä määrällä kalastajia on merialueella särkikalastuksen sopivat vesialueet (esim. suistoalueet) ja vain osa saaliista kelpaa eteenpäin ketjussa elintarvikekäyttöön. Kalastus voi myös olla kielletty tai rajattu ko. vesialueilla. Sisävesialueella näkymät ovat paremmat, joskin kalastuslupien saanti voi muodostua ongelmaksi. Kolmipiikki voi avomerellä olla uusi mahdollinen laji.

Kalan laatuun kiinnitetään oikeutetusti huomiota. Eräät laatua heikentävät tekijät liittyvät kuitenkin suoraan luonnonolosuhteisiin. Laatuksymykset koskevat myös koko ketjua, vedestä aina vähittäiskauppaan.

Rannikko- ja sisävesisaaliin suoramyynti tulee todennäköisesti edelleen lisääntymään, kalastajien omien tilojen kehittäminen edelleen (riittävällä tukiprosentilla) vastaamaan kehitystä tulee kiinnittää huomiota.

Luonnonkalan markkinat ovat herkkiä jo pienille muutoksille kalan tarjonnassa. Kauppa myös tuo ulkomailta luonnonkalaa Suomen markkinoille. Tämä usein johtaa kalastajien kannalta hinnanlaskuun ja myyntiongelmiin. Pakastetuotteiden kehittäminen voisi olla yksi keino tähän.

3. Alkutuotannon edellytysten parantaminen

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

-

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Kotimainen kala ei tule itsestään vesistämme laitoksiin, kauppoihin ja kuluttajien ruokapöytiin, vaikka jotkut niin uskovat. Tarvitaan toimenpiteitä alkutuotannon toimintaedellytysten parantamiseksi ja tämän osalta tarvitaan ohjelmaan vielä selkeämpiä linjauksia. Ohjelman vision (kotimaisen kalan kulutuksen tuplaaminen) kannalta tämä osio on ohjelman keskeisin kohta.

Vahinkoeläinkantojen saattaminen tasolle, joka mahdollistaa kannattavan kalastuksen on ykkösasia, siis myös kalakantojen elinvoimaisuuden kannalta. Nyt on uskallettava tehdä päätöksiä! Vahinkojen kompensointi on oltava tärkeässä roolissa myös uudella rakennekaudella. Rannikkokalastuksen osalta on keskeistä, että hylje- ja merimetsovahinkojen korvaaminen saa jatkoa. Pyydys-, karkotin ja muiden ratkaisujen tukeminen ongelman lieventämiseksi on myös jatkettava. Tukiprosentin on oltava näiden hankintojen osalta mahdollisimman korkea, pelkästään omalla rahalla näitä ei pystytä hankkimaan.

Suomalainen kalastuslaivasto (alukset ja veneet) on vanhaa ja kulunutta, ja vaatisi uusimista ja modernisointia. Kalan laadun nostaminen, energiatehokkuuden ja työergonomian parantaminen vaativat jo tätä. Pyyntitekniikka vaatii myös osittaista uudelleen muokkausta. Kilpailu elintarvike- ja muiden kalatuotteiden markkinoilla edellyttää tehokasta ja ajanmukaista toimintaa myös suomalaisessa kalan alkutuotannossa. Tämän takia ratkaisuja laivaston parantamiseen on löydettävä, tuilla ja / tai uusilla rahoitusvälineillä. Vakuusjärjestelmä voi olla yksi vaihtoehto.

Kalastuksen infran ylläpitäminen ja kehittäminen on edelleen keskeinen asia. Kalasatamia, purkupaikkoja ja kalastajien omia rantoja tulee kehittää vastamaan tämän päivän vaatimuksia. Digitaalisten palveluiden toimivuuteen tulee panostaa.

Kalastusammatti on perinteisesti jatkunut perheen sisällä, mutta tämä perinne on hyvin pitkälle katkennut ja uudet yrittäjät tulevat alan ulkopuolelta. Perusedellytys uusien YRITTÄJIEN alalle tulolle on, että elinkeino antaa mahdollisuuden kannattavaan toimintaan. Alalle ei pidä houkutella uutta väkeä ainoastaan myöntämällä ilmaista rahaa. Aloituskynnystä voidaan kuitenkin madaltaa: starttirahalla tai korkeammalla tukiprosentilla investointien osalta. Aloitusjärjestelmän on kuitenkin

oltava sellainen, että kilpailuneutraalisuus säilyy ja on myös varmistuttava siitä, että aloittelija on vakavalla mielellä liikkeellä.

Kalastuslupien saatavuuteen on kiinnitettävä jatkuvaa huomiota. Vaikka kalastusluvut ensisijaisesti ovat vesienomistajan ja kalastajan välinen asia, on viranomaisten luotava ilmapiiri, joka edistää kalastuslupien saamista. Metsähallituksella ja kunnilla on myös keskeinen vastuu asiassa. Valmistelussa olevien käyttö- ja hoitosuunnitelmien on oltava kaupallista kalastusta mahdollistava väline, ei rajoittava. ELY-keskuksilla on suunnitelmien osalta keskeinen vastuu.

Hyvin huolestuttavaa on, kaupallisen kalastuksen toimintatila koko ajan kutistuu. Missä jatkossa saa tuottaa kalaa? Vesirakentaminen (merituulivoima ja muu vesirakentaminen), vapaa-ajankäyttö ja yhä laajentuvat suojelualueet vie kalastukselta tilaa yhä enemmän. Missä jatkossa saa tuottaa kalaa? Kaupallinen kalastus on aina häviävä osapuoli. Kaupallisen kalastuksen asema esimerkiksi merialuesuunnittelussa on heikko.

4. Kasvu perustuu kestävyYTEEN ja vastuulliseen toimintaan

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

-

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Suomen (SAKL) silakan ja kilohailin trooli- ja rysäkalastus on MSC-sertifioitua. Tämän kalastuksen määrä vastaa noin 90 % merialueen kokonaissaaliista. Tavoitteena on jatkaa sertifiointia ja mahdollisesti laajentaa sitä. Tähän on varattava resursseja.

Palaute ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista

Mitä palautetta haluaisit antaa ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista?

-

Muu palaute

Mitä muuta palautetta haluaisit antaa ohjelmasta?

-

Jordas Kim
Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry

